

## **РОЛЬ СУБ'ЄКТІВ ВИКОНАВЧОГО ПРОЦЕСУ НА ОКРЕМИХ СТАДІЯХ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

*Досліджено роль суб'єктів виконавчого процесу на окремих стадіях виконавчого провадження. Зокрема, зважаючи на відсутність визначення стадій виконавчого провадження в законодавстві про примусове виконання, проаналізовано пропозиції по виокремленню таких стадій, що висвітлені в науковій думці, як і особливості участі суб'єктів виконавчого процесу на різних етапах виконання. Окрема увага приділена аналізу міжнародного виконання, як і особливостей участі в такому провадженні суб'єктів міжнародного виконавчого процесу.*

**Ключові слова:** суб'єкти виконавчого процесу, стадії виконавчого провадження, міжнародний виконавчий процес, примусове виконання.

### ***Malskyi Markiyan. Role of the subjects of the enforcement process in the separate stages of the enforcement proceedings***

*The article analyzes the role of the subjects of the enforcement process at the separate stages of the enforcement proceedings. In particular, due to the lack of definition of the stages of enforcement proceedings in enforcement legislation, the ideas on the division of such stages, highlighted in the scientific opinions, are analyzed, as well as the peculiarities of participation of the subjects of the enforcement process at different stages of enforcement proceedings. Particular attention is paid to the analysis of the international enforcement, as well as the peculiarities of participation of subjects of the international enforcement process in such proceedings.*

**Key words:** subjects of the enforcement process, stages of the enforcement proceedings, international enforcement, enforcement.

Прийняття Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII та Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 № 1403-VIII кардинально змінили не лише суб'єктний склад виконавчого процесу, але й структуру правовідносин, що виникають в такому процесі.

Реформування законодавства, що регулює виконавче провадження, дає підстави стверджувати про виокремлення виконавчого процесу в окрему галузь, що є самостійною, хоч все ж нерозривно пов'язаною із цивільним чи адміністративним процесом. Як і кожен процес, виконавче провадження має певні стадії або ж етапи. Кожен із таких етапів характеризується певною сукупністю дій його суб'єктів чи рішень, що підлягають прийняттю, а отже на кожному з цих етапів, суб'єкти виконавчого процесу є по-різному залученими та з відмінною активністю реалізують свій правовий статус. Оскільки примусове виконання, що ускладнене іноземним елементом (міжнародний виконавчий процес) є підгалуззю виконавчого процесу, то важливим є врахування особливостей відповідної категорії проваджень та його суб'єктів, як і відображення цих особливостей в законодавстві.

Дослідженням суб'єктного складу виконавчого процесу, зокрема учасників виконавчого провадження, займалися такі вчені як М. Авдюков, Ю. Гринько, П. Загорько, М. Штефан, А. Треушников, І. Морозова, М. Асадуллин, Ю. Гепп, Д. Валеєв, О. Хотинська, М. Вукот, В. Худенко, Є. Ятченко та інші; процесуальне становище суб'єктів виконавчого процесу та їх співвідношення із учасниками виконавчого провадження, а також роль окремих суб'єктів досліджували С. Фурса, С. Шкляр, С. Щербак, Д. Глушкова, М. Вінциславська, Р. Ігонін, О. Верба-Сидор, С. Бочарова, Д. Малешин та інші. Питання стадій виконавчого провадження вивчали С.Я. Фурса, С.В. Щербак, Ю.В. Білоусов, П.В. Макушев, Д.Х. Валеев, В.А. Селезнев, А.Д. Пронякин та інші науковці. Однак, питання правового статусу суб'єктів виконавчого процесу на окремих стадіях виконавчого провадження, є малодослідженим в правовій думці та потребує додаткового аналізу, в тому числі в розрізі виконавчого процесу, ускладненого іноземним елементом (міжнародного виконавчого процесу).

Виконавче провадження є сукупністю дій, що спрямовані на примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) (далі — рішення). При цьому, чіткого роз-

поділу самого процесу примусового виконання рішень на стадії чинний Закон України «Про виконавче провадження» (від 02.06.2016 р.) (далі — «Закон») не містить. Не містив такого розподілу і вказаний Закон у попередній редакції (від 21.04.1999 р.). Для визначення поняття стадій виконавчого провадження, доцільним є звернення до правової доктрини, яка на відміну від законодавства, містить аналіз зазначеного питання.

Як зазначає Ю.В. Білоусов, **стадія виконавчого провадження** — це сукупність дій державного виконавця та інших учасників виконавчого провадження, спрямованих на досягнення певної процесуальної мети. Основними стадіями (етапами) виконавчого провадження, з визначенням яких повністю погоджується автор, є такі:

- відкриття виконавчого провадження;
- підготовка до примусового виконання;
- вжиття заходів примусового виконання рішення;
- закінчення виконавчого провадження<sup>1</sup>.

Аналогічний розподіл стадій виконавчого провадження пропонується багатьма вітчизняними науковцями, зокрема С.Я. Фурса, яка пропонує виділити 4 стадії виконавчого провадження: відкриття виконавчого провадження; підготовка до виконання; вжиття заходів примусового виконання до боржника; заключна<sup>2</sup>. Зазначений поділ є цілком логічним, хоч і умовним. Такий розподіл може бути також застосовано до міжнародного виконавчого процесу, однак в такому кожна із відповідних стадій характеризуватиметься додатковими діями, що пов'язані із участю, у таких відносинах іноземного елемента (розшук боржника і доручення про правову допомогу, запити на роз'яснення, переклад документів, зупинення провадження, повідомлення нерезидентів, звернення до суду щодо вжиття обмежувальних заходів відносно перебування в Україні боржника-нерезидента, тощо).

Зарубіжні автори пропонують дещо схожий підхід до виокремлення етапів виконавчого провадження, однак з певними відмінностями. Як зазначає російський учений

Д.Х. Валеев, кожна із стадій виконавчого провадження являє собою групу процесуальних дій, направлених на досягнення певної цілі і в більшості випадків, кожна стадія закінчується постановою виконавця. Автор виділяє наступні стадії виконавчого провадження: відкриття виконавчого провадження; підготовка судового пристава-виконавця до примусового виконання; застосування заходів державного примусу до боржника; оскарження дій судового пристава-виконавця<sup>3</sup>.

Російський науковець В.А. Селєзньов, виділяє дещо відмінні стадії у примусовому виконанні: попередня стадія; порушення виконавчого провадження; підготовка до примусового виконання; здійснення заходів примусового виконання; закінчення виконавчого провадження<sup>4</sup>.

Кожна із виокремлених стадій виконавчого провадження, незалежно від їх точної класифікації, характеризується сукупністю дій суб'єктів виконавчого процесу, які вчиняються на такому етапі та правових наслідків відповідних дій чи рішень. Такий чином, аналіз стадій виконавчого провадження слід розглядати в нерозривному зв'язку із функціями, повноваженнями, правами та обов'язками суб'єктів виконавчого процесу, що виникають на кожному із таких етапів. Для цього, доцільно розглянути питання суб'єктів виконавчого процесу та їх класифікації.

Доктринальне визначення *суб'єктів виконавчого процесу* було запропоновано М. Вінциславською, яка зокрема зазначає, що такими суб'єктами є усі можливі учасники виконавчих процесуальних правовідносин (*фізичні, юридичні особи публічного або приватного права, фізичні особи-підприємці, органи та посадові чи службові особи державної влади, місцевого самоврядування в межах їх компетенції, а також суб'єкти іноземного права*), які беруть участь у виконанні рішень судів та інших юрисдикційних органів та наділяються певним обсягом процесуальних прав та/або обов'язків згідно з Законом<sup>5</sup>. Ми погоджуємося із таким визначенням. Також, аналізуючи Закон, можливо виділити наступні види суб'єктів виконавчого процесу:

– **учасники виконавчого провадження**, з яких слід розмежувати на окремі групи (i) виконавця, (ii) сторін виконавчого провадження, (iii) представників та (iv) інших учасників (прокурор, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності — суб'єкт господарювання, особи, права інтелектуальної власності яких порушені);

– **особи, які залучаються до проведення виконавчих дій** (поняті, працівники поліції, представники органів опіки і піклування, інших органів та установ у порядку, встановленому Законом.

– **суд**, як окремий суб'єкт виконавчого провадження.

– **інші органи**, що здійснюють виконання рішень.

– **інші заінтересовані особи**, наприклад: *співвласники, особи, що проживають або користуються власністю боржника, яка підлягає стягненню, інші кредитори боржника, поручителі та заставодавці, іпотекодержателі, інші особи, права та обов'язки яких можуть бути змінені, внаслідок виконання рішення.*

**Органи, уповноважені на примусове виконання рішень.** Слід зазначити, що новелою Закону є запровадження інституту приватних виконавців, відтак, із прийняттям нового Закону примусове виконання рішень, окрім органів державної виконавчої служби, покладається і на приватних виконавців. Приватні виконавці є суб'єктами незалежної професійної діяльності, а фізичні та юридичні особи мають право вільного вибору приватного виконавця з числа тих, відомості про яких внесено до Єдиного реєстру приватних виконавців України, з урахуванням певних обмежень, визначених законом. Важливо згадати й про те, що у окремих випадках рішення можуть виконуватися й органами, які не є органами примусового виконання, а саме органами доходів і зборів, банками та іншими фінансовими установами, органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів.

**Сторонами виконавчого провадження** є стягувач і боржник, якими можуть бути фізична або юридична особа чи держава. При цьому, за рішеннями про стягнення в дохід держави коштів або вчинення інших дій на користь чи в інтересах дер-

жави, за рішеннями, прийнятими у кримінальних провадженнях стягувачем виступає відповідний державний орган. За рішеннями про стягнення судового збору стягувачем є Державна судова адміністрація України.

Участь у виконавчому провадженні хоча би однієї особи, яка є іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою, дуже поверхнево врегульовано статтею 77 Закону України «Про виконавче провадження» (Виконання рішень щодо іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб), яка встановлюючи однаковий режим регулювання до іноземних громадян, осіб без громадянства та громадян України, встановлює додаткову відповідальність іноземних громадян чи осіб без громадянства, згідно Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Основні положення щодо правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які також є засадничими при здійсненні міжнародного виконавчого процесу, також закріплено в Конституції України та Законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Також, правовідносини даної категорії частково регулюються міжнародними договорами, зокрема Європейською конвенцією про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 20 травня 1980 року, Конвенцією ООН про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання від 23.11.2007, Конвенція ООН з визнання та приведення у виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 року (Нью-Йоркська конвенція 1958 р.) та міжнародними двосторонніми та багатосторонніми договорами про правову допомогу, учасницею яких є Україна.

Розглядаючи питання суб'єктів виконавчого провадження слід згадати і про суд, який відіграє надзвичайно важливу роль у процедурі примусового виконання рішень на кожній із стадій виконавчого провадження. Роль суду у виконавчому провадженні у різних країнах відрізняється, наприклад в Італії примусове відчуження майна боржника, здійснюється під керівництвом виконавчого судді. Якщо суддя вважає за необ-

хідне заслухати сторони та інших зацікавлених осіб, а також у випадках, передбачених законом, суддя призначає слухання, на яке має з'явитися кредитор, що вніс клопотання про опис майна, а також боржник й інші особи<sup>6</sup>.

В Україні про вагому роль суду в процедурі примусового виконання рішень свідчать як положення Закону, так і положення процесуальних кодексів. Виходячи з аналізу вказаних актів можна дійти висновку, що суд виконує забезпечувальну функцію, яка покликана сприяти повноті реалізації прав учасників виконавчого провадження, а також контрольну функцію, сутність якої відображена, зокрема у ст. 447 Цивільного процесуального кодексу України, відповідно до якої: *«Сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права чи свободи»*. Аналогічні положення відображені у ст. 339 Господарського процесуального кодексу України.

Окрему роль відіграє національний суд, як суб'єкт міжнародного виконавчого процесу, у виконавчому провадженні щодо рішень судів чи інших юрисдикційних органів, винесених в іноземній державі, надаючи дозвіл на їх виконання. Зокрема, вказаний інститут міжнародного виконавчого процесу є суміжним із цивільний процесом, оскільки при розгляді відповідних заяв суд вирішує питання не лише щодо визнання рішення, однак і щодо надання дозволу на його примусове виконання.

Суд реалізовує власні функції в процедурі примусового виконання рішень також через звернення до нього виконавця із заявою чи поданням про: роз'яснення рішення; встановлення чи зміну порядку і способу виконання рішення; відстрочку чи розстрочку виконання рішення; розшук дитини; примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника; застосування до боржника приводу; тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за кордон. Крім цього, сторони виконавчого

провадження мають право звертатися до суду із заявами про виправлення помилки чи визнання виконавчого документу таким, що не підлягає виконанню, про заміну сторони виконавчого провадження, про поновлення пропущеного строку пред'явлення виконавчого документу до виконання, затвердження мирової угоди в процесі виконання рішення тощо.

Окрему увагу слід приділити перекладачу, як учаснику виконавчого провадження, залучення якого є в більшості випадків необхідним при проведенні виконавчих дій щодо іноземців, які не володіють українською мовою або ж перекладу іноземних документів. Участь у виконавчому провадженні іноземних суб'єктів (фізичної особи-іноземця або юридичної особи-нерезидента) є однією із форм міжнародного виконавчого процесу, і важливою гарантією забезпечення прав таких суб'єктів є право на залучення перекладача.

Вищевказані учасники та інші суб'єкти беруть участь та можуть бути залучені до виконавчого провадження на різних його стадіях.

Так, як зазначено вище, процедура примусового виконання рішення розпочинається із **стадії відкриття виконавчого провадження**. Як зазначає П.В. Макушев, відкриття виконавчого провадження — це юридичний факт, що тягне за собою настання адміністративно-правових відносин як між сторонами виконавчого провадження, так і між сторонами і посадовими особами органів державної виконавчої служби<sup>7</sup>.

У більшості випадків, виконавче провадження відкривається на підставі заяви стягувача, до якої обов'язково долучається відповідний виконавчий документ. На стадії початку примусового виконання рішення стягувачу слід враховувати, а виконавцем оцінюється ряд вимог, до яких, зокрема слід віднести:

- **вимоги до виконавчого документа**, а саме реквізити виконавчого документу, які обов'язково повинні у ньому зазначатися, зокрема назва і дата видачі документа, орган, який його видав, дата прийняття і номер рішення, згідно з яким видано документ, найменування та місцезнаходження стягувача та боржника, їхній ідентифікаційний код, резолютивна частина



рішення, що підлягає виконанню, дата набрання рішенням законної сили, строк пред'явлення його до виконання тощо.

При перевірці виконавчого документу вищевказаним вимогам, державні виконавці досить часто застосовують дуже формальний підхід, за яким навіть незначна описка щодо організаційно-правової форми чи найменування стягувача чи боржника, зазначення неповних даних щодо місцезнаходження сторін виконавчого провадження тощо слугують підставою для прийняття виконавцем рішення про невідповідність виконавчого документу вимогам закону. Зазначене часто ставало підставою для необхідності звернення до суду із заявою щодо приведення виконавчого документу у відповідність із вимогами закону або ж до необхідності оскарження дій виконавця, що, відповідно, суттєво затягує процедуру примусового виконання рішення.

- **строк пред'явлення виконавчих документів до виконання**, який у більшості випадків розпочинається після набрання рішенням законної сили та становить три роки (на відміну від закону у попередній редакції, який в основному передбачав строк у один рік), а у випадку пред'явлення до виконання виконавчих документів, за якими стягувачем є держава або державний орган, — три місяці.

- **місце виконання рішення**, яке проводиться за місцем проживання, перебування, роботи боржника або за місцезнаходженням його майна. У свою чергу, виконання рішення, яке зобов'язує боржника вчинити певні дії, здійснюється виконавцем за місцем вчинення таких дій.

Важливо згадати, що новелою нового Закону є те, що за винятком окремих випадків, при зверненні до виконавчої служби стягувач разом із заявою зобов'язаний долучити доказ сплати **авансового внеску**, який для виконання рішень майнового характеру складає 2 відсотки від суми стягнення, проте не більше 10 мінімальних розмірів заробітної плати. Вбачається, що вказаний авансовий внесок, з одного боку, повинен сприяти належному фінансовому забезпеченню органів виконавчої служби, що мало б забезпечити якість та оперативність виконання рішень, проте, з іншого боку, може стати непосильним

тягарем для окремих стягувачів або ж змусить суттєво задуматися над доцільністю звернення до виконавця, особливо у випадках коли стягувачу відомо про негативне майнове становище боржника.

Відтак на стадії відкриття виконавчого провадження стягувач звертається до виконавця із заявою, який перевіривши дотримання вищенаведених вимог та встановивши відсутність підстав для повернення виконавчого документу, виносить постанову про відкриття виконавчого провадження, а також постанову про арешт майна боржника. Отже, на даній стадії участь у виконавчому провадженні беруть стягувач і виконавець, можливе також залучення суду у випадку оскарження дій чи бездіяльності виконавця, з метою поновлення пропущеного строку пред'явлення виконавчого документу до виконання чи приведення виконавчого документу у відповідність до вимог закону.

Описуючи стадію відкриття виконавчого провадження важливо відзначити і те, що закон у попередній редакції передбачав можливість самостійного виконання рішень боржником у строк до семи днів з моменту винесення постанови про відкриття виконавчого провадження. Примусове виконання рішення могло бути розпочато лише після спливу вказаного строку. У чинній редакції Закону цю стадію «добровільного» виконання рішення усунуто і виконання рішення в примусовому порядку розпочинається одразу із винесенням постанови.

Після відкриття виконавчого провадження відбувається вчинення **підготовчих дій до примусового виконання рішення**. Метою таких дій є створення належних умов для своєчасного і ефективного виконання рішень. Підготовчі дії здійснює основною мірою виконавець і полягають вони у:

- встановленні місця проживання, перебування боржника — фізичної особи, у зв'язку з чим виконавець звертається до суду з поданням про винесення ухвали про розшук боржника. З метою розшуку боржника — юридичної особи виконавець звертається до відповідних органів та установ;

- розшуку майна боржника, у зв'язку з чим виконавець подає запити до органів та установ, що можуть мати відомості про майновий стан боржника, проведенні перевірки в базах даних і реєстрах інформації про майно чи доходи боржника та перевірці майнового стану боржника за його місцем перебування. Слід зазначити, що виконавець зобов'язаний провести перевірку майнового стану боржника у 10-денний строк з дня відкриття виконавчого провадження та у подальшому не рідше ніж один раз на два тижні перевіряти інформацію щодо рахунків боржника та не рідше ніж один раз на три місяці — щодо нерухомого та рухомого майна боржника та його майнових прав.

- встановленні наявності дебіторської заборгованості боржника, у зв'язку з чим виконавець звертається за інформацією до органів доходів і зборів;

- зверненні до суду із заявою про роз'яснення відповідного рішення, у випадку якщо викладена у виконавчому документі резолютивна частина рішення є незрозумілою. Із відповідною заявою, крім виконавця, мають право звертатися також і сторони виконавчого провадження.

Вищенаведений перелік підготовчих дій безумовно є не виключним. В ході підготовчих дій виконавець також встановлює місце роботи боржника, викликає фізичних осіб-боржників, посадових осіб юридичних осіб-боржників з приводу виконання рішень та вчиняє ряд інших дій.

*Отже, на вказаній стадії виконавчого провадження основну участь бере виконавець, який залучає ряд суб'єктів, що можуть сприяти примусовому виконанню рішення, а також у окремих випадках, звертається до суду.*

Основною стадією виконавчого провадження є **застосування заходів примусового виконання рішення**, які спрямовані на безпосередню реалізацію виконавчого документа. Згідно із законом, до таких заходів належать: звернення стягнення на кошти, цінні папери, інше майно (майнові права), корпоративні права, майнові права інтелектуальної власності, об'єкти інтелектуальної, творчої діяльності; звернення стягнення на

заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника; вилучення в боржника і передача стягувачу предметів, зазначених у рішенні; заборона боржнику розпоряджатися та/або користуватися майном, яке належить йому на праві власності, у тому числі коштами, або встановлення боржнику обов'язку користуватися таким майном на умовах, визначених виконавцем тощо.

Звернення стягнення на майно боржника, полягає в арешті майна, його вилученні (списанні коштів з рахунків) та примусовій реалізації. На даній стадії залучається найбільша кількість суб'єктів. Так, при зверненні стягнення на заробітну плату для виконання рішення залучаються підприємство, установа чи організація, яка виплачує заробітну плату боржнику. У випадках звернення стягнення на об'єкт нерухомого майна боржника, яке не зареєстровано в установленому законом порядку, виконавець звертається до суду із заявою про вирішення питання про звернення стягнення на таке майно. При зверненні стягнення на майно боржника, що перебуває в інших осіб, виконавець подає до вказаних осіб запит, які у визначений виконавцем строк зобов'язані надати відомості про належне боржнику майно. У випадках обмеження боржника у праві користування майном, накладення на нього арешту таке майно може бути передане виконавцем на зберігання третім особам (зберігачам). Під час проведення опису майна боржника може бути присутнім як боржник, так і стягувач, який зацікавлений у належному описі усього майна боржника та, для прикладу, може мати інтерес у набутті права власності на майно боржника, що описується. На даній стадії особливо важливим є залучення суб'єкта оціночної діяльності — суб'єкта господарювання для проведення оцінки майна. Сторони виконавчого провадження, не згодні з результатами визначення вартості чи оцінки майна, мають право оскаржити їх у судовому порядку. Не менш важливим у окремих випадках є залучення спеціаліста. Згідно із Законом, спеціалісти залучаються для з'ясування та роз'яснення питань, що виникають під час здійснення виконавчого провадження і потребують спеціальних знань.

У окремих випадках участь **понятих** є обов'язковою, зокрема у випадку вилучення готівки чи майна, належних боржнику, у разі відсутності боржника або його представника під час вчинення виконавчих дій, пов'язаних з примусовим входженням на земельні ділянки чи до нежитлових приміщень боржника, до житла, іншого володіння особи для забезпечення примусового виселення з нього чи вселення в нього тощо.

Крім зазначеного, до окремих виконавчих дій виконавець має право залучати також **працівників поліції**. Важливість забезпечення співпраці між виконавцями та силовими структурами неодноразово наголошувалася рядом науковців, зокрема Голуб М.В. висловив ідею щодо створення у складі Державної виконавчої служби окремого підрозділу силової підтримки<sup>8</sup>. Так, за участю працівників поліції здійснюються виконавчі дії з примусового виселення і вселення осіб, при примусовому відкритті житлових та інших приміщень боржника, працівники поліції залучаються також у разі необхідності розшуку транспортного засобу.

Отже, на стадії застосування заходів примусового виконання рішення виконавець залучає значну кількість суб'єктів, активну участь у даній стадії беруть і сторони виконавчого провадження та суд.

Вирішальною стадією виконавчого провадження є його **закінчення**. Відповідно до Закону, виконавче провадження підлягає закінченню, зокрема з таких підстав:

- визнання судом відмови стягувача від примусового виконання судового рішення;
- затвердження судом мирової угоди;
- припинення юридичної особи — сторони виконавчого провадження, якщо виконання її обов'язків не допускає правонаступництва, смерті, оголошення померлим або визнання безвісно відсутнім стягувача чи боржника;
- скасування рішення, на підставі якого виданий виконавчий документ, або визнання судом виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню;

- письмової відмови стягувача від одержання предметів, вилучених у боржника під час виконання рішення про передачу їх стягувачу, або знищення речі, що має бути передана стягувачу в натурі;
- закінчення строку, передбаченого законом для відповідного виду стягнення;
- визнання боржника банкрутом;
- фактичного виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом;
- повернення виконавчого документа без виконання на вимогу суду або іншого органу (посадової особи), який видав виконавчий документ;
- якщо коштів, що надійшли від реалізації заставленого майна (за виконавчим документом про звернення стягнення на заставлене майно), недостатньо для задоволення вимог стягувача — заставодержателя.

Законом передбачено також механізм повернення виконавчого документа стягувачу *(за заявою стягувача, у випадку відсутності у боржника майна, неможливості встановити особу боржника чи його місцезнаходження, нездійснення стягувачем авансування витрат виконавчого провадження тощо)* та механізм повернення виконавчого документа до суду, який його видав *(у випадку поновлення судом строку на подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ)*.

Отже, на завершальній стадії виконавчого провадження рішення про його закінчення приймається виконавцем, при цьому, підставами для такого закінчення можуть слугувати як обставини припинення юридичної особи, недостатності коштів для задоволення вимог стягувача тощо, так і пряма ініціатива стягувача чи боржника, зокрема відмова стягувача від примусового виконання рішення, від одержання вилучених у боржника предметів, укладення сторонами мирової угоди, виконання боржником рішення і інше.

Підсумовуючи вищенаведене, процедура примусового виконання рішення складається із ряду стадій, кожна із яких

характеризується різним ступенем залучення суб'єктів виконавчого провадження. Стадії міжнародного виконавчого провадження, як і стадії виконавчого провадження, умовно доцільно поділити на чотири основні, а саме: відкриття виконавчого провадження; підготовка до примусового виконання; вжиття заходів примусового виконання рішення; закінчення виконавчого провадження. До числа суб'єктів виконавчого провадження відносяться не лише учасники виконавчого провадження, а й інші особи, які можуть, а в окремих випадках повинні бути залучені виконавцем. При цьому, сторони виконавчого провадження та виконавець, присутні на кожній із виділених стадій виконавчого провадження, як суб'єкти із найвищим інтересом (особистим або професійним). Важливу роль на кожній стадії виконавчого провадження відіграє суд, який, з одного боку виконує контрольні функції, не допускаючи зловживань з боку виконавців, а, з іншого боку, сприяє реалізації окремих виконавчих дій та виконанню рішення у цілому. Враховуючи, що міжнародний виконавчий процес є підгалуззю виконавчого процесу, суб'єктний склад виконавчого процесу, включає в себе, в числі іншого, і суб'єктів міжнародного виконавчого процесу. Однак, в міжнародний виконавчому процесі такі суб'єкти можуть бути наділені додатковими функціями або ж їх залучення може бути обов'язковим, як, наприклад, залучення перекладача або суду з питань застосування спеціальних заходів щодо іноземців.

1. Білоусов Ю.В. Виконавче провадження: навч. посіб. Київ: Прецедент, 2005. С. 63. 2. Фурса С.Я., Щербак С.В. Виконавче провадження в Україні: навч. посіб. Київ: Атіка, 2002. С. 179. 3. Валеев Д.Х. Исполнительное производство: учеб. для вузов. Санкт-Петербург: Питер, 2008. С. 181. 4. Селезнев В.А., Пронякин А.Д. Исполнительное производство: учеб.-метод. комплекс. Москва: Изд. центр ЕАОИ, 2009. С. 95. 5. Вінциславська М.В. Суб'єкти виконавчого процесу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2014. С. 6. 6. Сіверін Д.В. Зарубіжний досвід діяльності органів, що здійснюють повноваження пов'язані з виконанням судових рішень, та його адаптація до вітчизняної правової системи. *Європейські перспективи*. 2014. № 3. 2014. С. 81-87. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe\\_2014\\_3\\_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_3_14) . 7. Макушев В.П. До питання умов та

порядку здійснення виконавчого провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С.122-126. URL: [http://www.lsej.org.ua/1\\_2015/32.pdf](http://www.lsej.org.ua/1_2015/32.pdf) . 8. Голуб М.В. Взаємодія органів внутрішніх справ та державної виконавчої служби під час проведення масових заходів. *Форум права*. 2014. № 4. С. 84–88. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP\\_index.htm\\_2014\\_4\\_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_4_17).

### ***Malskyy Markiyan. Role of the subjects of the enforcement process in the separate stages of the enforcement proceedings***

The article analyzes the role of the subjects of the enforcement process in the separate stages of the enforcement proceedings. The author examines different approaches on determining the stages of enforcement proceedings proposed in the legal doctrine, as such are not defined in the enforcement legislation. The article contains comprehensive study of the ideas on the division of such stages, which are highlighted in the scientific opinions. Based on such studies the author provides its own conclusions on the roles and peculiarities of the subjects of the enforcement process in each stage of enforcement proceedings. Further, the precise attention is paid to the analysis of the international enforcement, in particular — the peculiarities of participation of subjects of the international enforcement process in proceedings with foreign elements.

The author concludes that the parties to the enforcement proceeding and the enforcement officer do participate and take an active role in each stage of the proceedings as the subjects with the highest interest (personal or professional). In addition to the parties to the enforcement proceeding, the court is another subject which might be involved in each stage of the enforcement, however — with the special aim and wide functions. Accordingly, the role of the court on the one hand — is control of the proceedings and preventing the abuse of powers or poor performance of the enforcement officers based on the parties' claims; and on the other hand — the court supports performance of the separate enforcement actions and enforcement proceedings in general and ensures required procedures that are beyond the powers of the enforcement officers.

Enforcement legislation does not define separate subjects of the international enforcement proceedings; either does not provide sufficient regulation of enforcement involving the foreign element in such. The participants of the international enforcement process, fundamentally, are the same as in the general proceedings. Nevertheless, it is hard to imagine expediency to involve, for example, translator or consul of foreign state, in the proceedings that are not complicated with the foreign elements. Similarly, based on the detailed analysis of legislation on enforcement proceedings, court practice and legal researches, it is possible to conclude that the role and peculiarities of involvement of the general subjects of the enforcement process differs dependently on whether the



foreign element is present in such legal relationships and in what form. For instance, the court's involvement is significantly more important and in some cases — obligatory in certain forms of enforcement involving the foreign element. This might refer to the enforcement of foreign or arbitral awards, as well as some other acts delivered by international institutions, to the special procedure of notification of the parties to the enforcement proceedings that have their residence outside of Ukraine or limitation applied for foreigners grounded on non-enforcement of the court decision, etc.

**Key words:** subjects of the enforcement process, stages of the enforcement proceedings, international enforcement, enforcement.

УДК 347.961

**Л. І. ШАПОВАЛ  
Т. П. УСТИМЕНКО**

## **ДО ПИТАННЯ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ФІКСАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПОСВІДЧЕННЯ ПРАВОЧИНІВ І ДОГОВОРІВ НОТАРІУСАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗВУКО- ТА ВІДЕОЗАПИСУВАЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ**

*Висвітлюються проблеми, які виникають на практиці при з'ясуванні правильності вчинення нотаріусом всіх необхідних дій, пов'язаних із посвідченням ним правочинів і договорів. Звертається увага на необхідність застосовувати нотаріусами звуко- та відеозаписувальні технічні засоби при посвідченні ними правочинів і договорів.*

**Ключові слова:** *нотаріус, посвідчення правочинів, посвідчувальний напис, звуко- та відео фіксація, ефективність використання засобів відеозйомки.*

**Shapoval Lesya, Ustymenko Tetiana. On the need to ensure the mandatory recording of the process of certifying agreements and contracts by notaries with the help of sound and video recording equipment**

---

© ШАПОВАЛ Леся Іванівна — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ

© УСТИМЕНКО Тетяна Петрівна — кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ